

Soft-uri pentru bibliotecă

Ing. drd. MELANIA SUCIU
Biblioteca Județeană Mureș

În toată lumea, bibliotecile se află într-o continuă transformare din dorința de a identifica noi forme și mijloace de diseminare a informației către cititori. Trecerea de la biblioteca clasică la biblioteca electronică, adică biblioteca ale cărei funcții sunt asistate de calculator și care își construiește baze de date bibliografice în locul cataloagelor, și chiar biblioteca virtuală, ca rezultat al interconectării bazelor de date din diverse biblioteci, nu mai sunt tendințe moderne, ci realități care trebuie construite acolo unde nu există.

În secolul nostru, supranumit pe bună dreptate „secolul vitezei”, setea de informare a atins niveluri fără precedent. Omenirea este sortită cunoașterii, lung proces care înseamnă, pe lângă acumulare continuă de informații, organizare a cunoștințelor dobândite, ierarhizare și un întreg lanț de corelații ce vor duce în final la înțelegere și înțelepciune. Este de la sine înțeles că rolul bibliotecii în zilele noastre este mai mult decât acela de simplu depozitar al informației, care, cu siguranță, a devenit atât de vastă, încât multe resurse sunt inaccesibile publicului larg. Biblioteca are rolul de a organiza informația și de a o face accesibilă unui număr cât mai mare de cititori. De multe ori, cercetătorul se află în imposibilitatea de a utiliza documente indispensabile cercetării, și asta deoarece multe dintre resursele cu o inestimabilă valoare informativă și documentară au devenit cărți rare, cărți care nu au mai fost reeditate. Bibliotecile și arhivele, care ar trebui, în primul rând, să vină în întâmpinarea acestor nevoi ale cercetătorului, sunt în căutarea unor soluții viabile, care să înlăture pe cât posibil, orice obstacol în calea informării.

Descoperirile din sfera tehnologiei digitale au deschis noi orizonturi bibliotecilor și în același timp, cititorilor, adevărații beneficiari ai progresului, actorii cei mai importanți ai sistemului informațional, care cuprinde, de asemenea, creatorii de informație, furnizorii de informație și depozitarii acesteia (biblioteci, arhive și centre de documentare), care au rolul de a păstra într-un cadru organizat informația și de a deservi nevoia de informare a publicului larg.

Rolul esențial al bibliotecii este de a pune la dispoziția publicului cititor zestrea spirituală și culturală a întregii omeniri, grație posibilităților oferite de tehnologiile multimedia. Scopul unui astfel de proiect este de a exploata

programele de digitizare existente pentru a construi o bază vastă de documentație distribuită electronic prin mijloacele de comunicare globală. Etapa următoare are în vedere dezvoltarea și implementarea unor modalități complexe de a lucra cu această bază de informație. Înlésnirea accesului la o întreagă enciclopedie universală este doar un prim pas. Remarcabile sunt modalitățile prin care procesele de documentare vor fi ușurate și optimizate.

Un alt aspect important pe care trebuie să-l avem în vedere vorbind despre bibliotecă în condițiile informatizării și automatizării, este numărul mult mai mare de cititori pe care îl atrage, și datorită posibilității de a accesa informația necesară de la distanță, prin internet. Astfel, cititorul grăbit sau cel care nu are la dispoziție timpul necesar pentru a intra într-o bibliotecă nu mai are nevoie să petreacă ore în șir în sala de lectură; de la calculatorul propriu sau prin dispozitivul special de lectură, are la îndemână informațiile necesare.

Biblioteca virtuală este ultima etapă dintr-un lung și laborios proiect – informatizarea bibliotecilor – proiect care exprimă, în fond, necesitatea ca bibliotecile să fie transformate în sisteme deschise și integrate sistemului mondial de documentare științifică și bibliografică. Fără baze de date, fără punerea lor într-o relație interactivă, învățământul și cercetarea pot deveni simple procese cumulative și repetitive. Prin urmare, informatizarea structurilor infodocumentare atestă o înțelegere creatoare a sensurilor majore ale dinamicii cognitive. Noua tehnologie creează o nouă formă de prezentare, organizare, acces la informație, având ca rezultat un produs de informare complex și ușor de utilizat.

Biblioteca nu va putea să nu devină și în România, ceea ce este în alte țări: un centru de informare și documentare pentru comunitate, un serviciu public de informare și formare a utilizatorilor, activ, dinamic, adaptabil, implicat în viața socială și culturală, centru ce gestionează o imensă cantitate de informație foarte diversă. Ceea ce se impune acum este modificarea mentalității bibliotecarului, care la rândul lui trebuie să modifice mentalitatea utilizatorilor. Aceștia din urmă trebuie în primul rând informați cu privire la existența unor servicii la care pot apela pentru informarea generală – care le poate servi în interes personal și profesional, în rezolvarea problemelor curente ale vieții. Informarea și formarea utilizatorilor ocupă un loc privilegiat în strategiile bibliotecilor din alte țări și este foarte limitată la noi. În mod evident, mai ales bibliotecile județene au posibilități mai mari pentru a-și informa utilizatorii reali și potențiali despre serviciile pe care le oferă, fondurile de care dispun și sfera lor de interes, despre utilitatea unor surse de informare. A venit timpul ca și la noi bibliotecarii să aibă în vedere, în mai mare măsură, necesitatea de a pune la curent utilizatorii cu serviciile de care pot dispune, printr-o mediatizare adevărată, prin tipărituri de calitate care să facă posibilă, pentru fiecare cetățean,

prin apelul la serviciile bibliotecii publice, informarea de care el ar putea avea nevoie. Biblioteca trebuie să depășească prejudecata așteptării publicului în localurile sale și trebuie să se manifeste în viața comunității în mult mai mare măsură decât până acum.

De la înființarea sa, biblioteca publică a fost permanent raportată la colectivitatea ale cărei interese de informare și documentare le servește și pentru care a fost, de altfel, creată. Fiind o instituție culturală, cu puternice valențe tradiționale, rolul ei în societatea începutului de mileniu crește, deci posibilitățile educației permanente ale oamenilor s-au diversificat, prin apariția unor noi instituții, ce folosesc multiple mijloace moderne de comunicare.

Ideal, o bibliotecă publică își îndeplinește funcția, dacă este capabilă să satisfacă oricărui membru al colectivității interesele de lectură din colecțiile proprii sau din acelea ale întregului sistem. Relevantă este capacitatea de adaptare la timpul de care dispune utilizatorul, la starea sa psihică, la ritmul propriu fiecăruia, influențat de starea de oboseală sau de alți factori. Utilizatorului i se oferă deplină libertate de folosire a documentelor, posibilitatea de abordare sau de revenire asupra acestora. De asemenea, biblioteca publică devine tot mai mult un complement de neînlocuit al altor instituții culturale sau mijloace de educație permanentă.

În amplul proces de dezvoltare și organizare a societății contemporane, în general, biblioteca, parte componentă a sistemului și a subsistemului cultural, trebuie să-și direcționeze activitatea în așa fel, încât ea să mențină permanent un echilibru între stabilitate și dinamism, între modalitățile clasice și cele moderne de interacțiune, între funcția tradițională și tendințele novatoare. Pentru realizarea acestor deziderate este imperios necesară o activitate managerială realistă, bibliotecile adoptând și adaptând principii și metode general valabile în lumea afacerilor, a producției industriale sau a strategiei de guvernare.

Viitorul bibliotecii depinde, desigur, de factori sociali, economici sau de altă natură pe care nu îi controlează, dar depinde, cel puțin în aceeași măsură, și de capacitatea ei de a se adapta la evoluția rapidă a societății, la schimbările pe care progresul tehnologic le produce în toate domeniile de activitate. Biblioteca nu se poate închide în sine, mimând adaptarea sau, mai rău, respingând-o aprioric. Soarta ei depinde de modul în care răspundem provocărilor vremii.

Una dintre realele amenințări pentru bibliotecile de la noi este considerarea, în continuare a utilizatorului ca un auxiliar al procesului și nu ca un element central al acestuia. O bibliotecă excelent organizată, beneficiind de spații de lectură adecvate, de fonduri documentare valoroase și de dotări tehnologice moderne nu este, în cele din urmă, decât o bibliotecă tradițională cosmetizată, câtă vreme reacționează strict la solicitările utilizatorilor reali și nu

știe să se pună în valoare printr-o atitudine proactivă față de toți utilizatorii potențiali, printr-o reală preocupare pentru nevoile lor de informații.

O altă temă de meditație ar trebui să o constituie formarea bibliotecarilor și a utilizatorilor. În biblioteca viitorului, bibliotecarul nu mai poate fi un simplu manipulator și gestionar de documente, iar utilizatorul, cu certitudine, nu mai este doar un cititor docil. Multitudinea și eterogenitatea surselor de informare, echipamentele și softurile utilizate, în continuă evoluție, reclamă programe de formare integrate în fluxul activităților curente.

Putem spune deci că, odată cu apariția calculatoarelor și pătrunderea lor în viața și munca noastră, au apărut și softuri specializate pentru diverse activități, menite să simplifice și să ajute omul în munca sa complexă. În ceea ce privește bibliotecile publice, s-a impus programul TINLIB, ca sistem integrat de gestionare a întregii activități a unei biblioteci.

Programul a fost tradus în limba română și adaptat activității specifice din bibliotecile publice din țara noastră, unde cartea este obiect de gestiune.

La ora actuală, Biblioteca Județeană Mureș se poate lăuda cu o rețea de 20 de calculatoare, cu server LINUX și stații WINDOWS 98, Me. TINLIB-ul este un program DOS, deci nu funcționează, cel puțin în această variantă, sub W2000; are interfață DOS, poate nu foarte prietenoasă și care nu permite utilizarea mouse-ului, dar bine adaptată cerințelor și care nu permite erori nedorite din cauza unor tastări greșite sau a unui clic într-o zonă nepermisă.

Programul TINLIB s-a impus în bibliotecile județene într-un moment în care nu era mare ofertă pe piață în materie de softuri de bibliotecă. Bibliotecile publice au pornit la drum folosind acest soft produs și dezvoltat de firma IME-România, București. Bibliotecile din învățământ au pornit cu programe din familia MARC (MARC, UNIMARC, USMARC, UKMARC) și mai nou ALICE. Dar indiferent de programul folosit, convertibilitatea cu alte sisteme este permis prin implementarea standardului internațional Z 39.50. De asemenea, în toate programele specifice, completarea câmpurilor în înregistrările bibliografice se face respectând regulile generale ISBD.

Programul TINLIB este structurat pe 5 module: Catalogare, Circulație, Achiziții, Control seriale, Rapoarte TG, pentru a gestiona întreaga activitate a bibliotecii din punct de vedere al publicațiilor. Modulul Catalogare permite prelucrarea publicațiilor (cărți, publicații seriale, materiale audio-vizuale) din punct de vedere biblioteconomic și crearea bazei de date a bibliotecii. Modulul Circulație permite crearea bazei de date și evidența cititorilor înscriși la bibliotecă precum și evidența și controlul împrumutului de carte din fondurile bibliotecii. Prin Modulul Rapoarte TG se pot obține o serie de rapoarte în regim automatizat, cum ar fi: procesele verbale de predare-primire a cărților la secții, registrul inventar, buletinul cărților noi, fișa cărții, RMF-ul etc.

Pentru utilizatori, programul are Modulul Opac, modul care permite numai căutare și se folosește pe stațiile la care au acces cititorii. În acest modul nu se pot face modificări de editare sau ștergeri de înregistrări ci doar căutare după o serie de criterii oferite de meniul principal: autori, titluri, vedete de subiect, căutare după cuvinte cheie, căutări combinate, informații personale pentru împrumut. În acest fel, baza de date este protejată de eventualele intervenții nedorite din partea utilizatorilor curioși, „novatori” sau rău intenționați.

TINLIB-ul funcționează pe rețea LINUX. Administrarea bazei de date se face numai pe server, de către administrator. Modulul de administrare nu poate fi accesat de pe stațiile de lucru, ceea ce reprezintă un mare avantaj față de rețeaua Novell, deoarece nu au acces în această zonă nici bibliotecarii, nici utilizatorii, acest lucru reprezentând un factor de protecție deosebit.

În momentul de față folosim Modulul Rapoarte pentru Procesele verbale de predare-primire și pentru Buletinul cărților noi. În TINLIB, obținerea rapoartelor este cam anevoioasă deoarece se face prin import de date din TINLIB într-un fișier intermediar și din acest fișier, prin intermediul Generatorului de rapoarte, spre VENTURA sau WORD. O greșală depistată într-un raport și care presupune o corectare obligatorie în TINLIB, face ca întreg procesul de obținere a raportului respectiv să se reia. Listarea raportului se face însă, numai în momentul în care s-a verificat totul.

Deocamdată folosim generarea de rapoarte în VENTURA, deoarece, cu ajutorul firmei IME și mai ales prin efort propriu am reușit o „cosmetizare” care să corespundă cerințelor noastre estetice și de automatizare.

În prezent deținem și Generatorul de rapoarte în WORD, dar nu îl folosim pentru că nu este încă pus la punct și nu oferă gradul de automatizare obținut în VENTURA. Urmează o colaborare cu IME-România pentru a putea obține și în WORD rapoarte cu un grad de automatizare cel puțin la nivelul atins în VENTURA. Dorim, de asemenea, să obținem și fișele cărților tot în regim automatizat, dar acest lucru va fi posibil numai după experimentarea și punerea la punct a acestui tip de raport, care în momentul de față prezintă o serie de deficiențe majore, cum ar fi neîncadrarea corectă a textului în chenarul fișei, trecerea în fișă a numărului de buletin și a vedetelor de subiect.

Lucrul în TINLIB este destul de ușor și clar, astfel încât toată lumea s-a obișnuit și s-a acomodat relativ repede cu acest program.

În urmă cu doi ani, am fost întrebată ce program recomand unei biblioteci comunale, care, primind un calculator, dorește să-și creeze o bază de date cu fondul de carte și eventual cu cititorii care frecventează biblioteca. Acest lucru mi-a stârnit curiozitatea și m-a determinat să mă interesez ce programe de bibliotecă există pe piață.

Astfel am aflat despre existența programului ALICE, datorită faptului că este utilizat de biblioteca UMF și cea a Universității Petru Maior. Am încercat să fac o comparație între TINLIB și ALICE. Sigur nu pot să spun în momentul de față care din ele este mai bun, deoarece ar trebui să cunosc și programul ALICE la fel de bine ca și TINLIB-ul.

ALICE este un program sub WINDOWS, cu interfață prietenoasă, în sistem de ferestre care se deschid pe ecran, și cu multe liste derulante în locul ferestrelor de validare din TINLIB. Programul este structurat de asemenea pe module după cum urmează: Management (Catalogare), Circulație, Achiziții, Periodice, Inventar; Servicii bibliotecă, Rapoarte, Sistem, Suport.

Structura programului ALICE este asemănătoare cu cea a TINLIB-ului, doar că modul de afișare este altul, specific programelor sub WINDOWS, multe comenzi și liste derulante fiind accesate printr-un simplu clic al mouse-ului.

Un lucru deosebit pe care îl are ALICE este ajutorul interactiv prin butonul „Help”, prin care se pot obține îndrumări în orice moment în timpul lucrului. De asemenea, prin poziționarea mouse-ului peste fiecare pictogramă, buton sau câmp, apare un mesaj ajutător care indică numele sau funcția de îndeplinit.

Modulul de rapoarte al programului ALICE este însă mai rigid, deoarece permite vizualizarea sau listarea directă a raportului, dar nu permite modificarea formei lui decât strict de către firma producătoare.

După cunoștințele mele, la ora actuală, ALICE este singurul program complex care poate fi comparat cu TINLIB-ul și care poate fi utilizat pentru crearea unor baze de date de dimensiuni mari.

Din păcate, această ofertă deosebit de săracă în programe de bibliotecă este în dezavantajul bibliotecilor mici de la orașe și a celor comunale, care nu au resursele financiare suficiente pentru a achiziționa și a plăti abonamentul pentru unul din aceste programe. Părerea mea este că, pentru bibliotecile mici, soluția ar fi realizarea unui program în Acces, parte a pachetului de programe Office, accesibil, și suficient pentru gestionarea activității unei biblioteci mici.

BIBLIOGRAFIE

❖ Banciu, Doina. *De la biblioteca electronică la biblioteca virtuală*, în *Cartea electronică* – coord. D. Banciu. București: Editura Ager, 2001, pag. 43.

❖ Banciu, Doina; Buluță, Gh.; Petrescu, Victor. *Biblioteca și societatea*. București: Editura Ager, 2001.

- ❖ Blaga, Petruța. *Managementul sistemelor informaționale*. Târgu-Mureș: Editura Universității Petru Maior, 2001.
- ❖ Covaru, Robert. *Între spaimile milenariste și retorica perenității: Unde este biblioteca viitorului?* În *Biblioteca*, nr. 8/2002, pag. 243.
- ❖ Duchemin, Pierre-Yves. *Arta informatizării unei biblioteci: Ghid practic*. Timișoara: Editura Amarcord, 1998.
- ❖ Lupșa, Raluca; Păunescu, Mihai. *Biblioteca viitorului*. În *Cartea electronică* – coord. Doina Banciu. București: Editura Ager, 2001, pag. 73.
- ❖ Manualele TINLIB.
- ❖ Ghidul de bază pentru ALICE.

Programmes for libraries

Abstract

Libraries are all over the world in a continuous process of transformation and development, in order to satisfy the newest demands of readers. This passing from the traditional to modern library - that refers to the use of computers, Internet, e-books, data bases instead of classical catalogues – is no longer a dream, but a reality. And where it does not exist, we have to build it.

It is obvious that the use of computers and some other electronic means had completely changed the structure of the libraries; they became informational centers for local communities, a public service of information, an important instrument of education. They play an active role in everyday life because of their dynamic structure, their capacity of being adapted to usual problems, and because they administrate a huge amount of informations.

The use of computers implied some changes in libraries' organization and one of the most important refers to the necessity of having specialized programmes.

TINLIB programme, created by IME-Romania, was launched on the market in a very favourable moment, because no other computer programme was ready to be used. But it proved to be a good one; also a convertible one into some other systems because of the international standard Z 39.50. it can use.

Today, there are many programmes for libraries and we have to mention all those from the large MARC family – MARC, UNIMARC, USMARC, UKMARC – and the newest ALICE. But they all have some other common characteristics: the use of ISBD rules; the structure on a few modulus: Cataloguing, Circulation, Aquisitions, Serial publications, Reports.

On the other hand, ALICE, the programme we have already mentioned, does not have so many differences, if we compare it to TINLIB. They both have similitudes in structure. Among the differences, we may mention, for example, the „Help” key, that can be used anytime during our work; or the fact that while TINLIB programme is used by Romanian National Library and by the most part of public libraries, and ALICE is especially used in school libraries.

Unfortunately, the use of such programmes is still a fantasy for small libraries because of the lack of financial resources.